

їх номінальною вартістю. Збільшення цього елементу власного капіталу в інших підприємств здійснюється за рахунок інвестування капіталу засновниками понад зафіксований розмір статутного капіталу. Зменшення додаткового вкладеного капіталу відбувається шляхом списання витрат на випуск або придбання інструментів власного капіталу.

Збільшення іншого додаткового капіталу здійснюється за рахунок дооцінки основних засобів, незавершеного будівництва, нематеріальних активів, а також за рахунок безоплатного отримання необоротних активів. До зменшення іншого додаткового капіталу призводить уцінка зазначених необоротних активів, нарахування амортизації та вибуття необоротних активів, до яких відноситься додатковий капітал.

Тобто додатковий капітал підприємства формується в результаті подій, які можуть і не настати.

Формування резервного капіталу відповідно до чинного законодавства є обов'язковим лише для акціонерних та господарських товариств. Відсутність резервів в інших підприємств та недосконале регулювання розміру резервного капіталу не сприяє зниженню ризику банкрутства.

Чистий прибуток може бути направлений на виплати власникам, у статутний або пайовий капітал, у резервний капітал. Виплати дивідендів, або процентів на паї зменшують власний капітал підприємства. Збільшення статутного (пайового) та резервного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку спричиняють лише внутрішній перерозподіл сум власного капіталу підприємства. Нерозподілений збиток підприємства зменшує розмір його власного капіталу.

Частина статутного капіталу підприємства певний час, до закінчення його формування, може залишатись неоплаченою. Неоплачений капітал зменшує загальний розмір власного капіталу підприємства. Так, за наявності заборгованості власників (учасників) по внесках у статутний капітал розмір власного капіталу підприємства, або вартість його чистих активів буде меншою від статутного капіталу при умові нульової арифметичної суми інших елементів власного капіталу. Хоча практично така ситуація в теперішній час може виникати нечасто [10, с.34].

Відповідно до п. 14 П(С)БО 5 "Звіт про власний капітал" власний капітал підприємства може зменшуватися в результаті виходу учасника, викупу або анулювання викуплених акцій акціонерним товариством, зменшення номінальної вартості акцій [5]. За наявності вилученого капіталу розмір власного капіталу підприємства, або

вартість його чистих активів буде меншою від статутного капіталу при умові нульової арифметичної суми інших елементів власного капіталу [10, с.35].

Норми частини четвертої ст. 144 та частини третьої ст. 155 Цивільного кодексу України встановлюють необхідність порівняння чистих активів, вартість яких рівна сумі власного капіталу, та статутного капіталу підприємства [2]. Перевищення величини статутного капіталу над величиною власного тягне за собою згідно вказаних норм негативні наслідки для підприємства. Ця проблема на сьогоднішній день до кінця не вирішена і вимагає подальших досліджень.

Таким чином, процес формування власного капіталу супроводжується рядом проблем, що впливає на управлінський аспект фінансових рішень на підприємстві. Визначені проблеми потребують подальшої детальної розробки як в теорії, так і в практиці фінансового менеджменту та можуть бути вирішені лише за умови вдосконалення чинного законодавства.

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22, ст. 144 [зі змінами та доповненнями] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>. – Назва з екрана. 2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 40-44, ст. 356 [зі змінами та доповненнями] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>. – Назва з екрана. 3. П(С)БО 1 – Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", затверджене наказом МФУ від 31.03.1999 р. № 87 // Все про бухгалтерський облік. – 2003. – № 14 (802). – с. 2 – 4.4. П(С)БО 2 – Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Баланс", затверджене наказом МФУ від 31.03.1999 р. № 87 // Все про бухгалтерський облік. – 2003. – № 14 (802). – с. 5 – 9.5. П(С)БО 5 – Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 5 "Звіт про власний капітал", затверджене наказом МФУ від 31.03.1999 р. № 87 // Все про бухгалтерський облік. – 2003. – № 14 (802). – с. 18 – 20. 6. Бланк І.А. Основи фінансового менеджменту: В 2 т./ Бланк І.А. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: Эльга: Ника-Центр, 2004. – Т. 1. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2004. – 624 с. 7. Сопко В.В. Бухгалтерський облік капіталу підприємства (власності, пасивів) [Текст]: [навч. посібник] / Сопко В.В. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с. 8. Воробійов Ю.М. Особливості формування фінансового капіталу підприємств [Текст] / Ю.М. Воробійов // Фінанси України. – 2001. – № 02. – С. 77-85. 9. Назарбаева И. Отчет о собственном капитале: строка за строкой [Текст] / И. Назарбаева // Бизнес. Бухгалтерия. – 2007. – № 12. – С. 136-145. 10. Кушина Е. Чистые активы хозобществ: интрига продолжается... [Текст] / Е. Кушина // Бизнес. Бухгалтерия. – 2007. – № 12. – С. 32-38.

Надійшла до редколегії 28.12.11

УДК 336.71

О. Дмитрієва, канд. екон. наук, доц. (Севастопольський національн. технічн. ун-т)

ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ РЕСУРСНОЇ ПОЛІТИКИ В БАНКАХ УКРАЇНИ

Розглядається необхідність формування оптимальної ресурсної політики комерційного банку в сучасних умовах з урахуванням макроекономічної ситуації. Пропонується впровадження логістичного підходу до формування ресурсної бази банківських установ.

Ключові слова: фінансові ресурси банку, управління фінансовими ресурсами банку, логістика, логістичний підхід, банківські платіжні картки.

Рассматривается необходимость формирования оптимальной ресурсной политики коммерческого банка в современных условиях с учетом макроекономической ситуации. Предлагается внедрение логистического подхода к формированию ресурсной базы банковских учреждений.

Ключевые слова: финансовые ресурсы банка, управление финансовыми ресурсами банка, логистика, логистический подход, банковские платежные карты.

In article are considered theoretical and practical questions to the management banking resources. The article is devoted to the improvement of the methodical providing of management by the financial resources of bank on the basis of logistic approach and development of practical recommendations in relation to his introduction.

Key words: financial resources of bank, management of the financial resources of bank, logistic approach, bank pay cards.

Сучасний стан банківської системи України безпосередньо залежить від ефективної ресурсної політики ко-

мерційних банків. Останні роки характеризуються значними змінами в розподілі фінансових ресурсів, зростан-

ням обсягів банківського обслуговування господарської діяльності організацій. Прийоми та методи банківської діяльності ускладнюються й отримують багато нових рис. У зв'язку з цим необхідно впроваджувати нові методологічні підходи до формування ресурсної бази банків.

Питання формування ресурсної політики комерційних банків досліджують у своїх працях багато вчених: М.Д. Алексеєнко, О.В. Васюренко, А.П. Вожжов, Ж.М. Довгань, Г.Т. Карчева й інші. Незважаючи на значні наукові результати, слід звернути увагу, що питання розроблення методичних підходів до формування ресурсної бази комерційних банків залишаються недостатньо дослідженими.

Незважаючи на фінансову кризу, банківська система України функціонує успішно. У червні 2010 р. індекс споживчих цін склав 99,6 % порівняно з травнем 2010 р. Спостерігається тенденція до зниження темпів інфляції. Золотовалютні резерви Національного банку України збільшилися на 10,5 %, до 29,5 млрд. грн. (на 31 травня 2010 р. обсяг золотовалютних резервів становив 26,7 млрд. грн.). Депозити фізичних осіб у вільно конвертованій валюті зросли на 91,6 млн. доларів США на 30.06.2010 р. і склали 1.473 млрд. доларів США. Грошова маса в Україні збільшилася на 2,3 % за червень 2010 р. і досягла 533,2 млрд. грн. (67,4 млрд. доларів США), грошова база збільшилася на 8% до 219 млрд. грн. (27,7 млрд. доларів США). Загальний обсяг депозитів у червні 2010 р. зріс на 1,7 % (з початку року – на 11,1 %) до 364 млрд. грн. Такий приріст був забезпечений за рахунок коштів фізичних осіб, які протягом місяця збільшилися на 2,6 %. Депозити юридичних осіб практично не змінилися. Залишки на коррахунках банків на 1.07.2010 р. вирости на 28,6 млрд. грн. з 17,1 млрд. грн. станом на 1.06.2010 р. Ставки за кредитами у національній валюті знизилися з 14,6 % до 14,1 %.

За даними Міністерства статистики офіційний рівень безробіття продовжує знижуватися вже четвертий місяць підряд. Кількість зареєстрованих безробітних зменшилася до 398700 чоловік, що становить 1,4 % населення працездатного віку (червень 2010 р.) [1]. Наведені дані свідчать про загальну макроекономічну стабілізацію в Україні. Отже, банківська система функціонує позитивно, довіра до банків відновлюється; населення забезпечене робочими місцями, що дозволяє банкам розраховувати на додатковий приплив ресурсів. Зниження інфляції дозволяє припустити, що в юридичних і фізичних осіб буде спостерігатися зростання обсягу вільних коштів. Основне завдання банків в цих умовах – залучити максимальну кількість ресурсів, які вже є в наявності, тобто зняти "ефект паніки", який спостерігався серед населення. Також банки повинні ефективно розмістити залучені кошти. Зниження процентних ставок за кредитами свідчить про те, що політика банків спрямована на максимальне кредитування при сприятливому стані ресурсної бази.

Обсяги операцій, які сьогодні здійснюються, дозволяють зробити висновок про задовільну фінансову діяльність комерційних банків. Однією з основних проблем, з якою зіштовхуються комерційні банки України, є "ефект паніки" серед населення. Він є головною причиною відтоку коштів з банківської системи. У зв'язку із цим комерційним банкам необхідно постійно вдосконалювати ресурсну політику, яка повинна бути максимально гнучкою в кризових умовах. Слід приділити увагу розробці інноваційних методів банківського менеджменту, наприклад, логістичному підходу до формування ресурсної бази комерційного банку.

Логістичний підхід до управління фінансовими ресурсами банку дозволяє оптимально вирішити наступні завдання:

- 1) чіткої постановки мети – визначення реакції банківської системи на певні події;
- 2) стабілізації – утримання банківської системи в існуючому стані при різних впливах;
- 3) виконання програм – переведення банківської системи в необхідний стан, коли значення величин, від яких залежить процес управління, змінюються за існуючими законами;
- 4) спостереження – забезпечення необхідної поведінки банківської системи в умовах, коли значення основних величин змінюються за стохастичними або невідомими законами;
- 5) оптимізації – утримання або переведення банківської системи в стан з екстремальними значеннями характеристик за певних умов і обмежень.

Для визначення основних напрямків депозитної діяльності банку в умовах кризи й методів їх оптимізації, необхідним є прогнозування основних показників діяльності банку. Прогнозування повинне здійснюватися на наступних етапах:

- визначення об'єктів прогнозу;
- відбір параметрів, які прогнозуються;
- визначення часових інтервалів прогнозу;
- обґрунтування моделі прогнозування й збір необхідних для прогнозу даних;
- складання прогнозу;
- спостереження за результатами прогнозу [2].

Структурні зміни в діяльності банку можна враховувати в багатофакторних моделях показників. Для оцінки структурних змін використаємо модель чистого прибутку банку, яка ґрунтується на багатофакторному регресійному аналізі з використанням процедури включення показників при зміні критерію Фішера на 4,5 одиниці. Це дозволяє не вносити в модель ті показники, які мають невеликий вплив на результат. Пошук моделі з найкращими прогнозними можливостями показав, що для моделювання слід вибрати тільки однорідну сукупність банків четвертої групи, які станом на 1 січня 2010 року не мали збитків від основних операцій. Чисельність банків у моделі – 114.

Фінансовим результатом банку є його прибуток. Для моделювання обрано чистий прибуток банку – кошти, які залишаються в його розпорядженні після відрахувань у резерви, сплати податку на прибуток і інших відрахувань.

В результаті ми отримали багатофакторну модель такого вигляду:

$$Y_{\text{чл}} = 145,8577 - 0,0052x_3 - 0,0220x_8 + 0,0021x_{13} + 0,0267x_{19} - 0,1050x_{22} - 0,0058x_{24} + 0,0027x_{27} + 0,0211x_{30} - 0,0197x_{38} + 0,7052x_{43} + 0,7187x_{44} + 0,7246x_{45} + 1,1202x_{46} + 0,6625x_{48} - 0,7093x_{49} - 0,7311x_{50} - 0,6693x_{51} - 0,7418x_{52} - 0,7145x_{53} - 0,7120x_{62}$$

де (тис. грн.)

X_3 – гроші в НБУ й готівка в банках; X_5 – гроші в інших банках; X_8 – цінні папери в портфелі банку на продаж; X_{13} – резерви під заборгованість за кредитами; X_{19} – нараховані доходи до одержання; X_{22} – резерви під заборгованість за нарахованими доходами; X_{24} – інші активи; X_{27} – гроші банків; X_{30} – ощадні (депозитні) сертифікати, емітовані банком; X_{38} – резерви, капіталізовані дивіденди та інші фонди банку; X_{43} – процентний дохід; X_{44} – комісійний дохід; X_{45} – торговельний дохід; X_{46} – дохід у вигляді дивідендів; X_{48} – інший дохід; X_{49} – процентні витрати; X_{50} – комісійні витрати; X_{51} – загальні адміністра-

тивні витрати; X_{52} – витрати на персонал; X_{53} – інші витрати; X_{62} – чисті витрати на формування резервів.

Модель є значущою: зв'язок між чистим прибутком і показниками моделі високий (коефіцієнт кореляції – 0,957); модель показує залежність прибутку банку від обраних показників.

З метою збільшення чистого прибутку банку згідно з моделлю слід застосовувати конкретні заходи для зміни наступних характеристик діяльності банку:

- гроші в НБУ й готівка банку,
- гроші в інших банках,
- цінні папери в портфелі банку на продаж,
- резерви під заборгованість за кредитами,
- нараховані доходи до одержання,
- резерви під заборгованість за нарахованими доходами,
- інші активи,
- кошти банків,
- ощадні (депозитні) сертифікати, емітовані банком,
- резерви, капіталізовані дивіденди та інші фонди банку,
- процентний дохід,
- комісійний дохід,
- торговельний дохід,
- дохід у вигляді дивідендів,
- інший дохід,
- процентні витрати,
- комісійні витрати,
- загальні адміністративні витрати,
- витрати на персонал,
- інші витрати; чисті витрати на формування резервів.

На сьогоднішній день ніяких моделей з використанням логістики не використовується, тому запропонована модель має значення для банківської системи України, тому що дозволить додатково збільшити обсяг прибутку.

Постійний моніторинг наведених показників дозволить збільшити обсяг чистого прибутку банку як результат управління ресурсами банку. Формування чистого прибутку банку слід розглядати як логістичний ланцюг, який охоплює всі стадії руху фінансових ресурсів (формування, акумуляція, розподіл).

Таким чином, логістичний підхід необхідно поєднати з економіко-математичним апаратом. Економіко-математичне моделювання – це також логістична система. У нашому випадку – це банк як відкрита система, яка здатна обмінюватися інформацією з зовнішнім середовищем [3]. Вплив окремих показників можна оцінити виходячи з представленої вище факторної моделі, яка наочно відображає додаткові впливи на обсяг чистого прибутку. З метою вибору найбільш важливих показників необхідно проаналізувати параметри логістичної системи, які показують, наскільки може збільшитися або зменшитися прибуток від наявної депозитної бази, якщо відповідний показник збільшити або зменшити на одиницю виміру. У нашому випадку такою одиницею виміру є тисяча гривень.

Додатковий вплив на чистий прибуток має збільшення процентного, комісійного й торговельного доходу банку. Збільшення загальних адміністративних витрат, витрат на персонал і інші витрати зменшують чистий прибуток.

За інтенсивністю впливу всі зміни приблизно однакові, тому необхідно застосовувати коефіцієнт еластичності – показник, який характеризує міру чутливості економічної величини до факторів іншої величини, від яких вона залежить. Цей коефіцієнт показує, на скільки відсотків зміниться чистий прибуток при зміні фактору моделі на один відсоток за фіксованих значень інших параметрів на будь-якому рівні. Найбільший вплив на зростання чистого прибутку банку має процентний дохід. Тобто, спостерігається пряма залежність збільшення процентного доходу від грамотної сформованої ресурсної бази (основна частка процентних доходів формується за рахунок кредитних операцій банку).

Для всіх розрахунків банк пропонується розглядати як цілісну логістичну систему, тобто сукупність взаємозалежних елементів (центр планування фінансових ресурсів банку, центр організації обслуговування фінансових ресурсів банку, центр моніторингу, обліку й контролю руху фінансових ресурсів банку, центр мотивації персоналу, що відповідає за рух фінансових ресурсів банку), які забезпечують ефективний процес управління фінансовими ресурсами банку на етапах їх руху.

Правильно побудована система логістики сприяє підвищенню організаційно-економічного стану банку на ринку за рахунок логістичної координації, що дозволяє уникати конфліктів між функціональними підрозділами банків і забезпечувати інтегрований взаємозв'язок з партнерами та клієнтами за допомогою створення відділу логістики.

Останнім часом все більше підприємств, компаній, установ, які функціонують на вітчизняному ринку, ставлять за мету оцінку внеску логістичних підрозділів на кінцевий результат бізнесу.

Витрати на логістику можуть досягати значних обсягів у собівартості послуг, які надаються, але високий рівень управління наявними ресурсами й покращення логістичного сервісу дозволяють поліпшити лояльність клієнтів і залучити нових, розширивши обсяг послуг, які надаються, і в підсумку збільшити прибуток.

Впровадження логістичного підходу в банківську діяльність дозволить більш чітко реагувати на умови фінансової кризи при розробці оптимальної ресурсної політики й адаптувати існуючі методи управління банківськими ресурсами до вимог ринку в конкретній ситуації.

1. Зареєстроване безробіття у 2010 році [Електронний ресурс] // Державний комітет статистики України: [сайт]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана. 2. Борисенко І.І. Логістика в банку: особливості впровадження [текст] / І.І. Борисенко // Сборник научных трудов по материалам международной научно-практической конференции "Современные направления теоретических и прикладных исследований 2010". – Том 13. Экономика.-Одеса: Черноморье, 2010. – С. 98 – 100. 3. Борисенко І.І. Особливості побудови логістичних ланцюгів в банківській діяльності [текст] / І.І. Борисенко // Вісник університету банківської справи НБУ. – 2010. – № 1 (7) березень – С. 157-160.